

Michal Romberg

Michal Romberg se narodil v roce 1918 v Poltavě – tedy pouze pár verst od Soročinců, kde se 109 let před ním narodil Gogol. Rodiče – oba výtvarníci Boris a Inna se přistěhovali do Poltavy z Petrohradu. Otec Boris Teodorovič se účastnil cestovatelských výprav např. jako malíř dokumentarista a archeolog byl se Svenem Hedinem v pouštích Karakum a Kyzylkum.

V roce 1925 rodina emigrovala do ČSR, do Mukačeva, na Podkarpatskou Rus. Syna Michaila nechali zapsat do Ruského gymnázia s internátem v Moravské Třebové (s mateřskou školkou a přípravnými třídami na úrovni základní školy). V Moravské Třebové strávil M. Romberg deset let. S rodiči se mohl vídat jen v době letních prázdnin. Do Moravské Třebové přijel studovat i jeho mladší bratr Boris. Bratři toto gymnázium nedokončili – Boris odešel do pravoslavného kláštera v Lodomírové na východním Slovensku a Michail do Prahy (1935), kde studoval a maturoval na střední Umělecko-průmyslové škole v Praze u profesorů Zdeňka Kratochvíla a Františka Kysely. Touto významnou školou prošla většina významných českých výtvarníků mezi Michailovými spolužáky byl Arnošt Paderlík, Pavel Forman (starší bratr známého režiséra) nebo Ota Janeček. M. Romberg v Praze udržoval pravidelný styk s bývalými spolužáky z Moravské Třebové, pohyboval se v emigrantském ruském prostředí, byl členem organizace „Viřaz“ (ruská obdoba skautingu). V tomto období se také věnuje ikonografii, kterou studoval v Lodomírové, kam dojížděl za bratrem Borisem, podílí se na freskové výzdobě pravoslavné kaple Zesnutí Přesvaté Bohorodice v Praze na Olšanech a na restaurátorských pracích v pravoslavném kostele svatých Petra a Pavla v Karlových Varech. Nejmladší bratr Svjatoslav v té době studuje v Ruském gymnázium v Praze. V roce 1944 zase odjíždí s bratrem na Slovensko, účastní se Slovenského národního povstání a později působí v partyzánské odboji na Příbramsku. Při osvobození Československa pomáhá Rudé armádě, v létě 1945 se však dostává do transportu do SSSR. V Budapešti se mu podaří utéci, podaří se mu dostat do Brna, kde se na čas skrývá.

Odvovělá matka zůstává na Podkarpatské Rusi, která se změnila na Zakarpatskou Ukrajinu, součást SSSR. Pouze dvakrát jí byl (v 60. letech) umožněn příjezd za synem do Prahy. Synové Boris a Svjatoslav emigrovali do Ameriky a se zbytkem rodiny se už nikdy nesetkali. Michail přerušil většinu styků s ruským emigrantským prostředím a důsledně se snažil splynout s prostředím českým. Důsledně se podepisuje Michael a později Michal. Napůl vážně říká přáte-

lům, že jeho předci jsou loďaři holandského původu Van Romberg a do Petrohradu přišli za Petra I. Intenzivně se věnuje knižním ilustracím V průběhu dalších let ilustroval více než 200 titulů děl zejména ruských autorů, ale i českých klasiků, knih pohádek – českých, slovenských, španělských ruských a bulharských, pohádek H. Ch. Andersena, knih s folklórní tematikou, učebnic ruštiny i hudební výchovy apod. V roce 1950 se žení s malířkou Dagmar Kunzovou, která s ním později spolupracovala na grafické úpravě knih.

Od roku 1952 se datuje jeho první spolupráce s pražským Národním divadlem – a je to právě Gogolova Ženitba. V Národním divadle se jako výtvarník podílí na řadě inscenací ruské proveniencí v činohře jsou to dále např. , Nepřátelé, , , v baletu Louskáček, v operách Vojsna a mír a Boris Godunov. Celkově byl autorem přibližně 60 divadelních výprav nejen v Praze i v Brně, ale i v mnoha dalších českých a moravských divadlech. Pracoval na kompletním scénickém řešení a jako výtvarník kostýmů se také podílel na výpravách nejlepších scénografů Františka Trösterera a Josefa Svobody. Spolupracuje s předními českými režiséry, např. s Jaromírem Pleskotem, Václavem Loh-

niským, Evženem Sokolovským a dalšími. V Národním divadle se podílel i na činoherních a operních inscenacích ruských režisérů Vladimíra Fjodoroviče Dudina, Georgije Pavloviče Ansimova nebo Jevgenije Ivanoviče Kušakova.

Výtvarné řešení inscenace chápal M. Romberg jako nedílnou součást jejího scénického tvaru, která je organicky propojena s ostatními inscenačními prostředky. Stejného názoru byl i světově uznávaný scénograf prof. František Tröster, který v roce přijal Romberga na katedru scénografie Divadelní akademii múzických umění v Praze. Jako pedagog externě působí také v Bratislavě. V roce 1968 byl jmenován docentem kostýmního výtvarnictví na DAMU a po smrti prof. Trösterera se stává vedoucím katedry scénického výtvarnictví.

Od roku 1957 spolupracuje také s filmem (Ztracenci) a v dalších letech se podílí na filmech Chlap jako hora, Zlá noc, Člověk pod vodou, Křídla (2. cena v Cannes), na kresleném filmu Petruška atd. Spolupracuje i s televizí – zejména na ruských inscenacích. Jsou to např. Čechovovy povídky, Vassa Železnova, Taras Bulba, Souboj a další. V roce 1963 se narodila dcera Anna Rombergová.

Všestranně nadaný a pracovitý M. Romberg vytvořil také gobelíny pro slavnostní síň Karolina (ve spolupráci s prof. Sychrou), gobelín 700 let hornictví, Historie textilií, nebo mozaiku na kolonádě Družby v Karlových Varech V oblasti výstavnictví se podílel například na Výstavě slovenského folklóru

Ruské byliny – Dunaj.

v Praze, Československého folklóru v Bernu, na výtvarném řešení expozic na brněnských veletrzích i na úpravách Karolina. Jako ilustrátor získal celkem šestkrát ocenění v československé soutěži o Nejkrásnější knihu roku. Jeho práce jsou zastoupeny v Národní galerii, Galerii hl. města Prahy, v galeriích v Litoměřicích, Pardubicích, Havlíčkově Brodě i v Moskvě

V květnu 1982 obdržel titul zasloužilý umělec a 15. června umírá ve věku 64 let. Za pět let na to se uskutečnila poslední posmrtná výstava v Chebu.

Rombergovský rok a podivuhodné náhody?

Mám rád knihy ilustrované Michalem Rombergem – především Ruské pohádky, Ruské byliny, Mužický dekameron, Gogolovy Mrtvé duše a Petrohradské povídky, Leonovova Očarovaného poutníka, nebo Puškinovy verše. A byla to zvláštní náhoda, letmé seznámení se s dcerou malíře Annou. Pak jsme se řadu let neviděli.

Až na podzim roku 2007 jsem byl poprvé v bytě na Malé Straně, kde pár měsíců před tím zemřela Aniččina maminka, paní Dagmar. Z okna byl vidět jeden z nejromantičtějších pohledů na Karlův most, rámovaný barevným listím v podzimním teplém slunci, náplavka s labutěmi, blýskavá, nostalgická Vltava a já měl poprvé možnost nahlédnout do malířovy pozůstalosti a obdivovat originály ilustrací – jejich preciznost, nápaditost i barvy a držet v ruce krásné akvarely – návrhy divadelních kostýmů pro přední české herce Zdeňka Štěpánka, Ladislava Peška, Miroslava Horníčka, Bořivoje Navrátila či ženu Karla Čapka – herečku a spisovatelku Olgu Scheinpflugovou. Byly tam desky s divadelními výpravami pro přední česká divadla, film, televizi, desky s originály mých oblíbených ilustrací a studie. Krása, nápaditost, mistrovství. Napadlo mne proč se o tom neví, proč asi nebylo dílo v dostatečné šíři zveřejněno, proč není zasazeno do kontextu poválečného vývoje českého umění, na němž se Romberg více jak čtyřicet let podílel. A postupně jsem si odpovídal. Do jisté míry to způsobily stěžejní oblasti jeho zá-

mu – knižní ilustrace a scénické výtvarnictví, které si cestu ke čtenářům a divákům najdou bez prostřednictví výtvarných síní. Hlavním důvodem však byla zvláštnost jeho tvorby, která čerpala podněty z české výtvarné tradice i z ukrajinské a ruské kultury a výtvarného umění. Jeho umění se vymykalo z programu českých uměleckých spolků a pozdějších tvůrčích skupin, či názorových seskupení.

Tak jsem tedy na podzim roku 2007 slíbil malířově dceři Anně, že se pokusím oživit

zájem o otcovo dílo. Dnes mne těší, jak mi ten rombergovský pohádkový klíč lehce otvíral všechny dveře a jeho umění znovu oslovilo řadu osobností české i ruské kultury. **Rombergovský rok** začal výstavou v březnu 2008 v Divadle opery a baletu v Ústí nad Labem. Z mnoha dalších například výstava v prostorách Česko – ruské společnosti, na Hradě Veveří, na Divadelním festivalu FEMAD v Poděbradech, na Knižním veletrhu v Havlíčkově Brodě, a na rusistických seminářích, na brněnské JAMU, v knihovnách – od Chomutovské okresní až po Národní knihovnu v Klementinu. Byl vydán katalog, kalendář, kapitola Michal Romberg (uveřejněná společně s A. Kopřivou) byla zařazena do knihy Dom v izgnanii, česká a také ruská periodika publikovala články o M. Rombergovi, informace přinesl také Český rozhlas.

Přední umělci a vědci se podíleli na dvanácti výstavách, které se za podpory Ministerstva kultury ČR uskutečnily v rámci Rombergovského roku, kdy jsme si připomněli 90. výročí narození umělce, ale i 90. výročí vzniku Československa, které vždy pomáhalo běžencům, poskytl jim bezpečí i vzdělání. Mnozí z nich to svou prací vraceli a doc. Michal Romberg, je jedním ze světlých příkladů. Mezi jeho žáky byl i významný český herec a režisér Jan Kačer, kte-

rý na jedné vernisáži řekl: Výtvarný vliv Michala Romberga se rozpustil v díle jeho žáků jako cukr v čaji. Osladil a zmizel. Zmizel? Ne! Jak praví klasik: Bůh milostivě zhlíží na dobrého učitele.

Je v tom kus dobrodružství nacházet poklady v antikvariátech, postupně odkrývat archeologické vrstvy minulosti, nacházet souvislosti a hlavně velkým štěstím je potkávat zajímavé lidi. S naším největším odborníkem na ruskou meziválečnou emigraci, paní Mgr. Anastázií Kopřivou se znám léta, vážím si její erudice a hlubokých znalostí a jsem jí vděčný za řadu informací. Anička Rombergová mě seznámila s báječnými lidmi – strýcem MUDr. Emilem Kunzem (bratr maminky) a tetou MUDr. Ludmilou Kunzovou (švagrová), o Rombergovi mi vyprávějí jeho přátelé, kamarádi, souputníci např. herec Bořivoj Navrátil, režisér Jan Kačer, scénograf Luboš Hruža, emeritní děkan DAMU prof. Jaroslav Vostrý či vědci prof. Danuše Kšicová, doc. Vladimír Krestovský, nebo např. dr. Vlasta Smoláková. Říká se, že Romberg byl v kontaktu s Marcem Chagallem, že se uvažovalo o společném vydání Mrtvých duší – zprvu mi to nevycházelo na roky, ale pak zjišťuji, že Mrtvé duše s ilustracemi Romberga jsou vydány v r. 1947 a Chagalovy ilustrace v roce 1948. Také jsem se dozvěděl že maminka Rombergova nejlepšího kamaráda byla Chagallovou spolužačkou.

A tím kamarádem nebyl nikdo jiný než zpěvák orchestru Karla Vlacha, sochař a herec Vjačeslav Irmanov. Jaká další překvapení, jaké podivuhodné náhody nás ještě čekají?

P. S. Třináctou výstavou pořádanou v rámci Rombergovského roku pořádají společně Ruská tradice, Rusko – česká společnost a Česká asociace rusistů. Vernisáž se uskuteční 20. prosince 2008 v pražském Domě národnostních menšin. Tato výstava má název **Téma Gogol v tvorbě Michala Romberga**. Přesáhne do roku 2009 a bude první akcí oslav 200. výročí narození N. V. Gogola v Čechách. Další budou pokračovat po České republice, v dubnu jsou naplánovány dvě výstavy v Moskvě, v květnu se s dílem Michala Romberga seznámí účastníci Mezinárodního rusistického sympozia ve Washingtonu a na podzim 2009 bude v Doněcku zahájen cyklus výstav po ukrajinských městech.

Jiří Klapka
Česko – ruská společnost
Praha 2009

